

*Ingen helse uten psykisk
helse – Ingen psykisk helse
uten menneskerettigheter,
medborgerskap og sosial
inkludasjon.*

Bengt Karlsson, Professor i psykisk helsearbeid og leder av Senter for psykisk helse og rus, Universitetet i Sørøst-Norge

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

- **Sentrale temaer:**
- **Krise - umiddelbar handling og paradigmeskifte – FN's spesialrapportør 2017, 2019 & 2020:**
- **Ingen helse uten psykisk helse.**
- **Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter.**
- **Medborgerskap og sosial inklusjon.**
- **Kan Recovery og Åpen Dialog gi håp om endring?**

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

- **Krise - umiddelbar handling og paradigmeskifte – FN's spesialrapportør 2017, 2019 & 2020:**
 - *Special Rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health 2017/2019/2020:*
 - 1. Den biomedisinske og psykiatriske modellen er udatert og mangler evidens.
 - 2. Det er skjeve maktforhold og maktrelasjoner mellom og i profesjoner og til borgerne.
 - 3. Manglende fokus på borgernes rettigheter og valgmuligheter.
 - 4. Det trengs økt fokus på arbeid med borgeres levevilkår og sosiale forhold.
 - 5. Bedret psykisk helse krever tiltak på populasjonsnivå knyttet til sosiale determinanter.
 - 6. Menneskerettigheter som basis for arbeid med all helse og psykisk helse.

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

- **Ingen helse uten psykisk helse:**
- Rapportøren fremholder gjennom solid og omfattende dokumentasjon:
- Paradigmeskifte fra individualisering, reduksjonistisk forståelse av menneskelige utfordringer og vansker, psykiatriske diagnoser innsnevrer det menneskelige mangfoldet og psykiatri som fag påvirkes i altfor stor grad av farmasøytisk industri.
- Behov for nye perspektiver basert i humaniserende praksiser og menneskelige fellesskap, folkehelsemessige tilnærminger og forståelse av psykisk helse som knyttet til fellesskap, sosial forandring og ny kunnskapsutvikling.

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

- **Ingen helse uten (psykisk) sosial helse:**
- Sosiale ulikheter og skiller de avgjørende determinantene for alle psykisk helse
- Arbeid med psykisk helse har ignorert sosiale, politiske og eksistensielle forhold som avgjørende for høy grad av engstelse, tristhet, redsel, ensomhet, stigmatisering og fattigdom.
- Forskning viser en signifikant sammenheng mellom fattigdom og psykisk helse.
- Forskningsfokus har i for stor grad fokusert på tjenesteutvikling og deres betydning for psykisk helse – god tilgang til tjenester er ikke nok.
- Å arbeide med å forstå betydningen av sosiale ulikheter knyttet til psykisk helse, vil kunne ha større virkning enn bedre tjenester.

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

- **Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter:**
- Menneskerettigheter først – kan innebære:
- Retten til å ha rettigheter, muligheter, valg.
- Retten til å leve et liv i verdighet.
- Retten til å delta uten diskriminering og sosial eksklusjon.
- Retten til å ha sted å bo og kunne delta i sosiale fellesskap.

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

- **Medborgerskap og sosial inklusjon:**
- Medborgerskap kan både inkludere og ekskludere gjennom graderte medborgerskap.
- Fokus på medborgerskap kan identifisere borgere, grupper og prosesser som medfører sosial eksklusjon og marginalisering.
- Medborgerskap tilbyr rettigheter, plikter, roller og ressurser til borgeren som bekreftes av offentlige og sosiale institusjoner som igjen kan gi borgeren tilhørighet
- Sentralt i psykisk helsefeltet er sammenheng mellom medborgerskap og menneskerettigheter gjennom f.eks. bruk av tvang, tilgang til off. tjenester, bolig m.m.

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

- **Kan Recovery og Åpen Dialog gi håp om endring?**
- Recovery starter i den amerikanske borgerrettsbevegelsen: Anerkjennelse av likeverd for alle borgere, alle borgere skal like rettigheter, muligheter for vekst, utvikling og frihet - Likeverd og verdighet - Respekt og anerkjennelse - Fokus på person og borger.
- Bakgrunnen var undertrykkelse og utstøting p.g.a. psykiske helsevansker, fokus på almene rettigheter og menneskerettigheter. Mot stigmatisering og marginalisering og for inklusjon som borgere med full deltakelse i samfunnet.
- Vokst ut fra kritikk mot inhumane møter med fagpersoner og tjenester samt krenkelser i samfunnet og tjenester. Opprør mot dominerende psykiatriske forståelser.
- Betoning av erfaringsbasert kunnskap fra personene det gjelder - Kunnskap utviklet gjennom levde erfaringer og levd liv.

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

- **Kan Recovery og Åpen Dialog gi håp om endring?**
- Ny forståelse av krise basert i lokalbasert kunnskap og kontekst.
- Inklusjon, deltagelse gjennom styrking av sosiale fellesskap, nettverk og sosial inklusjon.
- Kortest mulig tid i institusjon, minst mulig medikasjon og raskest mulig i aktivitet.
- Fokus på likeverdighet i deltakelse og ytringer med vekt på respekt, ulikheter i maktposisjoner og autonomi.
- Gjenreise verdighet og utvikle likeverdighet gjennom erfaringsbasert kunnskap fra personene det gjelder.

Ingen helse uten psykisk helse – Ingen psykisk helse uten menneskerettigheter, medborgerskap og sosial inklusjon.

Takk for meg og lykke til!